

Նիմադրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2
(բացի կիրակի և առն օրերից)

Թայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լիկւով

Թայտարարութիւններէ համար վճարում էն
լրարքանչիւր տողաւն զին 20—10 կօպ.

Տպարանի տ է լ է Ֆ օ ն № 67.

Եւ թշնամու առաջխաղացումը դի-
ռւմ են մեր զօրքերը:

(27.4.9.) *mm.* 784. 100-71

Մանկաբարձությունների և
մանկաբարձության):

Ընդունում է հիւանդներին՝ (առ. ժ. 12¹/₂—3.
(եր. ժ. 4—6.

Հասցէն՝ Սօլսակ, Բաղնիկակայա փ. № 1.
Հեռախոս. 10—58

(h. s. l.) *mn.* 784. 100—71

Կը արվի նոր օպերէն «Աստա Նիւթ»:
— Կարգ Արարատական Ընկ. թատրոնում
Բարաթովի խումբը կը ներկայացնէ Արցի-
բադովի «Աստա»:

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՄԱՏԵՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Б. Ишханянц. — Математический профессор о германском шовинизме. (Факты и разоблачения). Петроград, 1915 г., 15 к.

Իշխանյանի նոր լայն ընծայած այս բրո-
շուրը (ուսանելի լեզուով) խիստ փա-
ռամակալից քննարկում է նա շուրջապատ
է այն երկրները, թէ ինչպէս պատերազմի
կողմնակիցները Գերմանիայում կողմա-
կերպում մարտապատերազմին մի պաշ-
տոններ էին դարձրել: Պրոֆեսոր Նիւ-
պոլից, նշանաւոր խաղաղագէտներից մէկը,
հաւանք է գերմանական շովինիստ մտաւո-
րում երեքստն այն բարձր փաստերն ու դո-
կտրինաները, որոնք պատերազմի անհրա-
ժեշտութիւնն են միայն շնորհիւ և այդ ուղ-
ղութեամբ ամեն ջանք գործ դրել հասա-
րակական կարծիքը թաւառաւորելու: Շովին-
իստական այդ մամուլը անշուշտ պիտի
գերմանական ինտելեկտուալութեան միջա-
կայրի ծնունդը լինէր, սակայն նրա ազդե-
սիւնը քաղաքականութեան զարգացումը և
յարձակողական պատերազմը քաղաքէր ընդ-
դէմ հարկան պետութիւններին: Շովինիզմը
ամեն տեղ էլ թաւառաւոր ու վրաստակար
է եղել, ամեն տեղ էլ նա հարկանների վրա
կապածով է նայել ու թշնամացրել է
նրանց: Այդպիսի երկրներ փայլուն օրե-
նակը մենք կարող ենք տեսնել հենց միւս
մասին իրականութեան մէջ:

Գերմանական շովինիզմը հասել էր ծալ-
րայեղութեան: Թաւառաւոր աղքատութեան
օրգաններից մէկը ասել է. «Մենք բոլորս
էլ գիտենք, որ Գերմանիայի փրկութիւնը
յարձակողական պատերազմի մէջ է. ինք-
նապաշտպանողական դրութիւնը, ընդհա-
նակը, անհնարաւորութիւն է»:

Այդպիսի մամուլը միշտ աշխատել է թըն-
դաւանական վերաբերմունք սերմանել գերմ-
նապաշտպանութեան մէջ ընդդէմ Ռուսաստանին,
Անգլիային և Ֆրանսիային, որոնք իբր թէ
միմիայն Գերմանիայի օգնչացման ծրագրով
են վերադիւրս եղել: Ժամանակակից Գեր-
մանիայում, ասում է օրգաններից մէկը, —
այ մի փոքր է շատե՛լ մտածող մարդ չէ
կապաճում այն, որ երեւակ համաժողով-
նութիւնը պատերազմում է միւս օգնչացնե-
րու Մենք բոլորս էլ գիտենք, որ արդէն
անպաշտպան պիտի թափվի, և քաղաք մենք
օւղակենք, այնքան վատ կը լինի մեզ հա-
մարդը...

Պատերազմը նախապատրաստում էին գեր-
մանական իմպերիալիստները և նրանց բե-
րան՝ շովինիստական թաւառաւոր մամուլը:
Ան հասանալի է, որ այդ ազգամուլ մա-
մուլն ու ռազմական իմպերիալիզմը սեփա-
կան ձեռքերով փորձեն իրանց գերեզմանը,
պարտվելով և միջազգային և թէ իրանց
ներքին կեանքում:

Գերմանական իմպերիալիզմը պէտք է
պարտվի, որդէս ընտանիքական ընտանիքի մի
սկզբունքը «Համաշխարհային պատմութիւնը
միւս սովորեցնում է, — ասում է գերմանա-
կան իմպերիալիստներից մէկը, — որ արդե-
ղիք են վայելում այն ազգերը, որոնք
ռազմական տեսիլը գերադասում են խաղա-
ղապետութեան»:

Սակայն արդէն ողբերգական է այս ձեռ-
նարկումը: Հապա թիւրքերն: Ո՛վ կարող է
տեսնել, որ եղել է և մի այլ պետութիւն,
բացի Թիւրքիայից, որը իր ամբողջ դո-
ւրթիւնը անց է կացրել պատերազմների
մէջ: Այսպէս նա ռազմական տեսիլը
գործող դրեք չէ հարգելի նրան, այլ հետզ-
հետե՛լ ջլտաւ և նրա ներքին օյսերը և
հասցրել «հիւանդ մարդու» դրութեան:

Գրքովը կարգացում է հետաքրքրա-
թեամբ և գերմանական միլիտարիզմի էո-
թիւնը քննարկելու համար բաւական նիւթ
է պարենակում իր մէջ:

Ստալիսկան

Сборникъ Дипломатическихъ Документовъ. Ре-
формы въ Арменіи. 26 ноября 1912 г. — 10 мая
1914 года. Изд. Министерствомъ Иностр. Дѣлъ.
Петроградъ, 1915 г.

(Փողոնյան Դիվանդանի Փոխաններին: Բեֆորմ-
ները Հայաստանում: 26 նոյեմբեր 1912 թ. պիստից 10
մայիս 1914 թ.: Հրատար. արտաքին գործերի մի-
նիստրութեան):

Նարնջազայն գրքի 41-ը և 42-ը զօլու-
մենաներն են Սաղոմոնի հեռագրերը
Գրքին, մայիսի 29-ին Առաջին հեռագրով
միմիայն յայտնում է գերմանները, որ երբ
ուղարկ է կարող է բացատրել Ռ. Դրան
հետ, իսկ երկրորդով յայտնում է, թէ, իր
տեղեկութիւնները համաձայն, Աստուրիան և
Գիւլիստանի կամեմունքն են խորհրդակա-
նութեան մասնակից անել թիւրքական ներ-
կայացուցչին, Կ. Պոլսի գերմանական դես-
պանին յանձնարարված է նախադրուցներ
մեծ վերջին Ռուսաստանին նախաձեռնու-
թեան մասին:

43-րդը Գրքին հեռագրերն է Սաղոմոնի
մայիսի 30-ին, որով յայտնում է, թէ եր-
բան համաձայնութեան դեսպանները ստա-
ցիլ են միմիայն հրահանգներ, որոնցով
թիւրքական է նրանց հայոց հարցի մա-
րին խորհրդակցութիւն ակնել ընկերակց-

ներին հետ հետեւող պայմաններով. 1) Ձը
խախտել սաղոմոնի սաղոմոն իրաւունքնե-
րը և 2) որ ընթերցանելի ընտանիքները մաս-
նակի թիւրք ներկայացուցչին: Դեսպանը
յայտնում է, որ այդ ներկայացուցչին մաս-
նակցութիւնը անհրաժեշտ է հայկական վի-
րայէթների ապագայ օրգանական կազմը
մանրամասն քննելու դէպքում, սակայն
գերմանները ենթադրում է, որ նա կարող է
միայն վերանկ գործել ընթերցանելի նախ-
նական ծրագրեր և այն հապաւոր պահանջ-
ները կազմելու դէպքում, որոնք մեծ պե-
տութիւնների կողմից պէտք է ներկայաց-
վեն Ռ. Դրան:

44-րդ Սաղոմոնի հեռագրերն է Ֆրանս-
այից, Անգլիայից, Գերմանիայից, Աստուր-
իանց, Ռուսիայից, Իտալիայից և Թիւրքիայից
դեսպաններին, մայիսի 30-ին, որով մի-
նիստը յայտնում է, թէ ինքը
գերմանական դեսպանի ուղարկութիւնն է
հրահանգել, որ խիստ անցանկալի է թիւրքա-
կան ներկայացուցչին մասնակցութիւնը դես-
պաններին խորհրդակցութեան մէջ, որին ներ-
կայութիւնը կը ձգձգէ գործը, և թէ հայ
վիրայէթների դրութիւնը արդէն է, որ
ժամանակ չը կայ, բացի այդ՝ Թիւրքիայի
ներկայացուցչին մասնակցութեան լուրը մի-
այն խոր հրահանգութիւն կարող է առա-
ջանել հայերի մէջ:

45-րդ Իտալիայի դեսպան Կրուպինսկիին
հեռագրերն է Սաղոմոնից, մայիսի 30-ին,
թէ Իտալիան մասնակցելու է թիւրքների
խորհրդակցութեանը այն պայմանով, որ
խորհրդակցութեանը մասնակցեն նաև թիւրք
ներկայացուցչին: Ինչպէս և որ այդ թիւրքները
չը սպառնան Ասիական Թիւրքիայի տերի-
տորիալ անձեռնմխելութեան, որի պահ-
պանութեամբ շահագործվում է Իտալիան:

46-րդ Գրքին հեռագրերն է Սաղոմոնից,
յանիւսի 1-ին, թէ մեծ վերջին իմպերի-
անց հարցը բարձրագոյնը մտադրութիւ-
նը և միջազգային յանձնաժողովը քննու-
թեան յանձնելու Մեծ վերջին երկրող է
կրում, որ ուղարկ նախաձեռնութիւնը կա-
րող է միայն ուժեղացնել հասարակական
կարծիքի անկասկածելիութիւնը, և այդ պատ-
ճառով դեսպանը զգուշութեան համար յար-
մար է դառնում չը յարաբերի այդ հարցը
թիւրքերով որ Ռ. Դրան ինքը անց կացնի
իր արդէն մշակած ընթերցանելի ծրագրերը:
(Կը շարունակվի)

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱԳՐԱԿԱՆ ՍԱՂՈՒՈՒՄ

Ուրբաթ, Կիրակի. 27-ին, ԲՆ. Նաւա-
տորքանի նախադասութեանը տեղի ունե-
ցաւ Սաղոմոնի հեռագրական jour fixe-ը, որ
նուիրված էր պ. պ. Արարատի, Մաղմաշե-
նի և Հ. Համարաճումեանի բանաստեղ-
ծութիւններին:

Պատերազմի բռնկից նոր վերադարձած լի-
նելով պ. Արարատը մի քանի խոսքով յայտ-
նեց իր ապագայութիւնները. «Երբեք յետոյ
խոսեց Տանձաւ գիւղի օւստեղի Սաղմա-
նեանը, խիստ յաւելի գոյնգործ նկարաչե-
րով այդ գիւղում թիւրքերի ձեռքով կատար-
ված սարսափելի ուրաքները և այն տխուր
դէպքերը, որոնք անցել են իրանց տանձա-
ւորների գլխով, թիւրքերի արհեստի եղանակ
միջոցին: Թիւրքերը կայով Տանձաւ ամենից
սաւալ կողոպտում են տեղական հայե-
րին, յետոյ սկսում են այնպիսի սարսափելի
տանջանքներ ինքնակին նրանց, որ ինչ-
վիցիւրայի դարերը նախանշում են քրանց
ապագայը»:

Սաղմանանի գիւղացիները խոր տպաւո-
րութիւն թողեց անկնդրելի վրա:
Այնուհետև խոսեց երբեք-հաւատ. Հ. Համ-
արաճումեանը «Հասարակական երեւոյթների ու
կարգերի, մտաւարկային իրաւական հոգե-
բանական հիմքերը» նիւթին մասին:

Ընդհանուր խոսքերով ընդգծելով հոգե-
բանական գիտութեան արժեքը, բանաստեղ-
քանց կանգ առաւ արդի արհեստող հոգեբա-
նական տեսութիւնների վրա, և այն կար-
ծիքը յայտնեց, որ հոգեբանութիւնը, որ-
պէս գիտութիւն, դեռ թիւրք է, որ նրան գիտ
յայտնի չեն հոգեբան մի շարք երեւոյթներ
մարդկային կեանքից: Վերջը խոսեցով պա-
տերազմի մասին, պ. Համարաճումեան բա-
ցատրեց, որ պատերազմը գոյութիւն ունի
և քաղաքացիական կեանքում, անհատների
մէջ, միայն այն տարբերութեամբ, որ արանց
ընդհանուր, պայքարը քննութեան է առ-
նում դատարանը: Պետութիւնների մէջ էլ
իրաւական հոգի վրա առաջ են գալիս ընդ-
հանուրներ, բայց օրով-հետեւ արանց ընդհա-
նութեանը էլ մէկը լինող դատարանը չը
կայ, այդ պատճառով նրանք գիտնում են
դէպքը:

Դատախոսութիւնից յետոյ եղաւ զրոյց:
որին մասնակցեցին Ս. Թաւադյան, Արե-
լան, Ս. Կանայան, Շերէնց, Նիկիւսան և
օւրիւններ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐԱՄՈՒՄԻՒԹԵԱՆ ՄԵՆԵՆ ԵՐ-

ԳԻՂԸ
(Սա. Վիստալիսկի)

Գիւղացիի դատախոսութիւն էր պ. Ն. Ա.
Դուրբովսկիի դատախոսութիւնը լին ընտա-
սեղծ Սա. Վիստալիսկիի մասին, որ կար-
գաց փոխով. 27-ի երեկոյան Արարատի-
քական Ընկ. դարձրեց:

Դուրբովսկիի դատախոսութիւնը գիւղացի
էր այն պատճառով, որովհետև խոսեցով
բանաստեղծի մասին, նա ինքն էլ բանաս-
տեղծ էր, ապրում էր բանաստեղծի հո-
գով, որով և անկնդրելի դատախոսու-
թեան ամբողջ ընթացքում, որ տեղը 2—3
ժամ, պահեց բանաստեղծական արքամագը-
թեան մէջ և բանաստեղծական պատկերնե-

րի ու զգացմունքների աշխարհում:

Պ. Դուրբովսկի իր դատախոսութիւնը
սկսեց Սա. Վիստալիսկիի մանկութիւնից:

Հետաքրքրական էր այդ մանկութիւնը:

Պատանի Վիստալիսկին գիշերները ան-
կողմնու առնալով ժամանակ թաւում է, թէ
ինչպէս են առնալները, յայտնի հերոսները
և օւրիշ ուրուականներ ու ստուերները գալիս
կանգնում են լուսամուտի մօտ, խաւարի
մէջ, ու կանգնում իրան և առնալներին
կրակով վառված պատանին վեր է թռչում
իր տեղից, վազում դէպի լուսամուտ, ու
նայում է հին Կրակովի մօտի փողոցին:
Նայում է երկար և նրան թաւում է թէ մեծ
արքաների ու հերոսների ուրուականները
խաւափում են իրանից, կամ ինքը չի կա-
րողանում տեսնել նրանց, այդ պատճառով
լալիս է ինքն իրան: Ետա ժամանակ նրան
թաւում է թէ՛ գիշերները Կրակովի փողոց-
ներում շրջում են Արեւելքը, Հեկտորը, Ուր-
սեսը և Համէլը, դրանք նրան պատկերա-
նում են լինական հին հերոսներ, որ յարու-
թիւն են առնել նրանց կերպարանքով: Նրան
շարունակ թաւում է նաև, թէ Սիդիկովնոյ
թաւառը բարձրացել է իր գերեզմանից
և գիշերով եկել կանգնել է Կրակովում,
Վիստալիսկին լուսամուտի առաջ, ու
թիւրք կանգնում կանգնում է իրան՝ Վիստալի-
սկին, կանգնում շարունակ: Երբ դրանում
են Կրակովի եկեղեցիների դահլիճը, պա-
տանուն թաւում է թէ՛ զանգերի լիզումով
Լեհաստանը կանգնում է իր նախկին փառ-
քին՝ Վիգիլիսկին, Սիդիկովնոյ:

Հայրենասէր և հայրենիքի կարօտով տա-
րժմ պատանուն ամեն ինչ ինչեղնում է իր
հայրենիքի փառաւոր անցեալը և տխուր
ներկայիս:

Այդ մեծ կարօտով տաղարկած պատա-
նին, հասուն տարիքում գրում է իր գիւղ-
ցի երկրը՝ «Արարատի», «Արեւելք» և
օւրիւններ:

Ա. Դուրբովսկի Վիստալիսկին խորապէս
զգում է իր հայրենիքի ցաւը, նրա զաւակ-
ներին հարազատ ըզնիքը, այդ պատճառով
չէ նրա կողմէնքին օգին խորապէս լինա-
կան է Արեւելքը նա գերազանցում է
Միգիլիսկին և Սիդիկովնոյ:

Տաղարկի թափով Վիստալիսկին Մից-
կիլիսկին և Սիդիկովնոյից յետոյ լինական
ամենանշանաւոր բանաստեղծն է:

Վիստալիսկին իր աշխարհայեացքով
առաջիններից տարբերվում է նրանով, որ
նրանց նման չի ողբում հայրենիքը, այլ
իրականութիւնը հեղաթիւ ձեռով առնով եր-
բանի խորագրում է, երբեքս դառ-
նալիս ծիծաղում իր հայրենիքից իր ու-

մանտիկ, երազայայ բնաւորութեան վրա և
լինելիքովը արեւմտականով, գտնում է, որ
հայրենիքի վերածնութեան համար հար-
կաւոր չեն հեղաթիւյն յայտն, այլ գործ:

Սեանիսկին և Վիստալիսկին բանաստեղ-
ծութիւնները երբ են նկարագրում է շու-
րաւոր տխուր ուղարկ, նրա տղերքը հա-
մակում են այդ տխուր արաւաղութեամբ,
նրա օտանաւոր դառնում է լուրկան և ըն-
դիւրեցող մէջ առաջացնում է լացի դաշտ
մօտը, իսկ երբ նա նկարագրում է մարտի
զնացող ձիաւորներին, նրա տղերքը ընդու-
նում են խրոխտ, հոգը և ռազմական ընթաց-
քը ընթերցողին թաւում է թէ՛ անհ փողոց-
ցով անցնում են ձիաւոր մարտիկները:

Վիստալիսկին որչափով որ ազգային
բանաստեղծ է, նախ չափով և համաշխար-
հային է, որովհետև նրա գրութեանը
շարափված հարցերից շատերը համաշխարհա-
յին ընթաց են:

Նրա բանաստեղծութիւնները, պոէմանե-
րը միմիայն սիմֆոնիան են՝ ներդաշնակ և
կատարեալ:

Վիստալիսկին ծնվել է 1867 թ., իսկ
մեռել է 1897-ին, 30 տարեկան հասակում:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 26 փետր.

Հանգուցեալ երաժիշտ Մակար Նիկոլայանի
մահվան 10-ամակին (1915 թ. մարտի 5-ին)
առիթով Թիֆլիսի Հայ Երաժշտ. Ընկեր-
վարութիւնը նախադիւր էր տեղում և
դաւանում կազմակերպել համազգային ընթաց-
կող մի օտանական հանգիստ, ուր պիտի առ-
պարկ հանվէին հանգուցեալին նա-
ստիկ աշխատութիւնները, որից զոյգացած
արդիւնքով պիտի հիմնվէր «Նիկոլայանի
Ֆոնդ»՝ գործածելու համար հանգուցեալի
մահաբանի կառուցման և անտիկ աշխա-
տութիւնների տպագրութեան վրա:

Սակայն քաղաքական ներկայ պայման-
ները անհնարն դարձրին այդ նպատակա-
լից հանդիս կատարումը, որը և յետաձգ-
վեց բարեպաշտի առիթի:

Բայց և այնպէս վարչութիւնն, անկարող
լինելով մտադրութեան մասին այդ նշանա-
կալից տարեգրքը, որոշեց.

1) Գերակ, մարտի 8-ին, Նիկոլայանի և
կեղեցիկ կատարել հանդիսաւոր պատարագ:
2) Այսպէս հոգեհանգուցեալին կարգէ՝ հանգու-
ցեալի գերեզմանի վրա:

3) Տպագրված հրահանգներ ուղարկել տե-
ղիս բոլոր հայ կաթողիկոսական հաստատու-
թիւններին և հոգեհանգուցեալին:

Արդիւնքիւն

Նիկոլայանի համարարակէլ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Ո Ւ

ԱՆԿՐՈՎԱԿԱՆԱՆ ԵՐԱՍՈՒԹԻՒՆ

(Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿԵՆՈՒՄ Է՝

№ 3 դէպի Բաթում 1 ժ. 45 ր. ցերեկ.
№ 4 Բաթում 7 ժ. 3 ր. երեկ.
№ 6 (արագ) > 12 ժ. 8 ր. ցերեկ.
№ 9 > Բաթում 8 ժ. 53 ր. երեկ.
> Ջուֆա 10 ժ. 23 ր. երեկ.
> Բորժոմ 3 ժ. 20 ր. ցերեկ.

ՃԱՄԱՆՈՒՄ Է ԹԻՖԼԻՍ՝

№ 3 Բաթում — 12 ժ. 54 ր. ցերեկ.
№ 4 Բաթում — 5 ժ. 55 ր. երեկ.
№ 5 Բաթում (արագ) — 7 ժ. 41 ր. երեկ.
№ 10 Բաթում — 9 ժ. 51 ր. առաւ.
Հուլիսից — 6 ժ. 53 ր. առաւ.
Բորժոմ — 7 ժ. 25 ր. առաւ.

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Գ.Ա.ՅԱՄՎԵՐԴԵԱՆ

Նախկին օրգանատոր Պետերբուրգի սիֆիլիսներ, կի-
նիկայի, Ընդունում է հիւանդներին յատկապէս միա-
սեռային, վնաս, սիֆիլիսային հիւանդութեան, առաւ.
ժամը 10—11 և երեկ. ժ. 6—8, Սեմեովսկայա փող.,
№ 18 (Պրոցուրի արձանի մօտ): Բժշկի ընկալարեւ
Սեմեովսկայա, № 18.

1018. 100—38
(Հ. ու. Կ.)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1011. 50—15
(Կ.)

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ

Դրամաճառանցում

Կարելի է ձեռք բերել հետեւող գրքերը.